

Cesc

RAMON BALIUS I JULI

A la darrera del 2006, concretament el 22 de desembre, moria a Barcelona Francesc Vila i Rufas, *Cesc*, sens dubte el ninotaire català més important de la postguerra. Durant les setmanes posteriors al òbit, totes les revistes i diaris li han dedicat articles veritablement sentits, perquè Cesc era un personatge estimadíssim a Catalunya. Hem de dir que entre aquesta munió de material, en cap moment s'ha relacionat al genial dibuixant humorístic amb l'esport, encara que aquesta relació sabem que en determinats moments existí. No oblidem que Cesc mai va sortir de la realitat, en la qual penetrà profundament, i que dins d'aquesta realitat s'hi troba l'esport.

Francesc Vila i Rufas va néixer a Barcelona el 22 d'octubre de 1927. Era fill de Joan Vila, un dibuixant molt conegut que signava amb el pseudònim *D'Ivori*, i de Joaquina Rufas. Mentre el seu germà Jordi i la seva germana més petita, Rita, sempre s'anomenaren pels seus noms, en Francesc des de que era un nen i fins ara ha estat en Cesc. Amb aquest diminutiu afectuós, i tan típicament català, va signar de bell antuvi totes les seves obres. Fins i tot en moments difícils per la persecució de la nostra llengua, es va projectar a Madrid, a la resta d'Espanya i a diferents nacions d'Europa amb el seu nom català. Signava amb un Cesc on la darrera "c" s'obria

Figura 1

Avui 08-02-1977.

Figura 2

Avui 08-05-1978.

cap amunt, buscant potser el cel? “El fet que el meu pare fos il·lustrador va fer que ja des de petit tingués els llapis a l’abast”, manifestava en una entrevista publicada el 1999 a *Cavall Fort*. L’any 1934 ingressà com alumne a l’Institut Escola del Parc de la Ciutadella, on el deixaven dibuixar i pintar globus i banderes de colors (sense confondre els colors de la senyera, els de la bandera de Barcelona i els de la República Espanyola). La guerra civil el va obligar a deixar l’Institut Escola; aleshores els seus dibuixos adoptaren imatges “guerreres”: avions, soldats, fusells, metralladores o ambulàncies. En 1937, quan tenia deu anys, va publicar el primer dibuix a la revista *L’Estel*, de la qual només va sortir el número u. Als quinze anys va assistir a L’Escola Masana, on va aprendre les tècniques d’esmalt al foc, encara que el que ell volia eren la pintura i el dibuix.

El 1943 va fer la seva primera exposició a la Sala Rovira (aleshores anomenada Saló de Arte Rovira), on precisament últimament va fer una de les seves

Figura 3

Avui 24-07-1981.

Figura 4

Avui 06-07-1982.

Figura 5 Avui 05-05-1984.

darreres. Va exposar diferents visions de la ciutat, del que veia pels carrers: els troleibusos, els tramvies, els arbres i homes i dones senzills. Van tenir molt d'èxit, encara que els resultats econòmics foren més aviat pobres.

Durant uns anys va estar dedicat a ajudar el seu pare, que havia creat l'editorial Mons Floris, que feia llibres de tirada curta per a bibliòfils, amb paper de qualitat, relligats especials i grans il·lustracions acolorides a mà. El 1946 dirigí l'últim número de la revista *Arlequín*, dedicada al ex-librisme. Quan en 1947 va morir el seu pare, va viure una etapa força desgraciada, en la qual va fer il·lustracions nadalenques i

fins i tot un llibre de bibliòfil elaborat a mà.

L'any 1952 va participar en un Saló de Humoristes organitzat a la Sala Jaimes, i aleshores la seva sort va canviar. El crític d'art i subdirector del *Diario de Barcelona*, Alberto del Castillo, li va fer una crítica molt bona i després li va dir que el seu diari buscava algú que volgués fer un acudit diari i el va contractar. Va conèixer l'humor blanc d'en Cesc, "amb personatges del carrer –en paraules d'ell– com l'escombriaire, la florista, el peó de camins o el captaire". Va iniciar una llarguíssima trajectòria durant la qual va tenir molts problemes amb la censura: "recordo que havies d'empes-

car-te sistemes perquè els dibuixos no quedessin sords i que alhora no fossin extremadament entenedors per les autoritats". Tenien un alt contingut de denúncia social en el qual els desfavorits eren protagonistes. En el transcurs d'uns anys molt intensos publicà diàriament en el *Diario de Barcelona*. Simultàniament el 1953 va editar i dirigir el *Tururur...! Semanario Humorístico de Actualidades*. Va reunir els millors dibuixants i humoristes, però el públic no va respondre i únicament es publicaren 17 números. Les múltiples discussions amb el director Enrique del Castillo, pels problemes que portaven al diari els personatges de Cesc, motivaren que aquest,

Figura 7 Avui 11-08-1985.

Figura 8 Avui 01-10-1985.

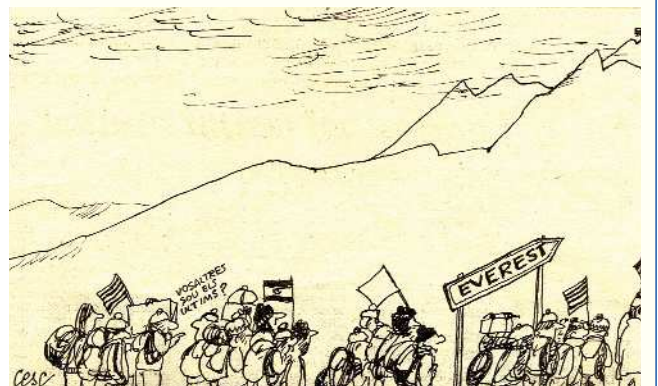

Figura 9

Avui 18-10-1985.

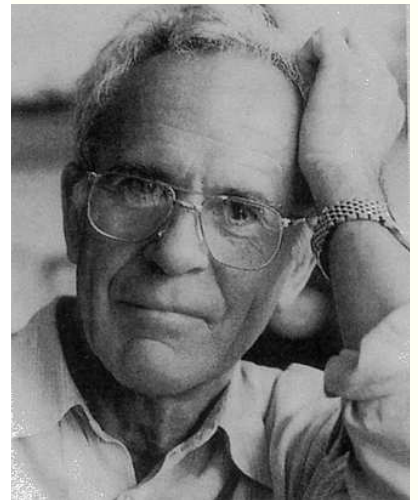

ofès, s'acomiadés el 1962. En sortir del *Diario de Barcelona*, tenia el ferm propòsit d'evitar l'acudit diari.

El ninotaire s'havia fet un nom, havia estat a París i a Londres i havien sor-

tit dibuixos d'ell a *Jours de France*, *Ici Paris*, *Le Rive*, *Constellation*, *Esquire*, *Lilliput*, *The Illustrated*, *Punch*, *Harper's* i fins i tot a *Paris Match*. També participava en altres revistes, com *Por Favor*,

Figura 10

Hermano Lobo i *Gaceta Ilustrada*; precisament un acudit publicat en aquest setmanari el 1962 va estar protagonista en el recordatori laic del seu enterrament (els assistents a un enterrament van perdre el dol i el gest trist, segons la seva posició en l'acompanyament del taüt; mentre els personatges de les primeres files estan compungits i vestits completament de negre, els més endarrerits van aclarint el vestuari i alliberant el comportament).

S'havia casat en 1959 amb Concepció Martínez Pedrero, bibliotecària de l'Ateneu Barcelonés, i 4 anys després ja tenien 3 fills.

En 1964 va sortir a Barcelona *TeleXpres*, i els prescs del seu director, Sempronio, van convèncer Cesc, que hi treballà 4 anys. Després passà tot seguit al *Correo Catalán*, on va col·laborar fins al 1975; era una publicació amb un evident sentit català, sota la direcció d'Andreu Roselló i subdirecció de Manuel Ibáñez Escofet.

El 23 d'abril de 1976 havia d'aparèixer l'*Avui*, el primer diari editat en català després de la guerra civil. Cesc va creure que era un deure escoltar les invitacions

Figura 11

Figura 12

a participar en aquest projecte que li va fer el futur director, en Josep Faulí i Olivella. Encara que la seva idea era col·laborar els primers mesos, s'hi va estar prop de dotze anys. Des del primer número aparegué el seu acudit diari, al principi en primera plana i més tard en l'última, molt a prop de l'article que també diàriament escrivia en Josep Ma-

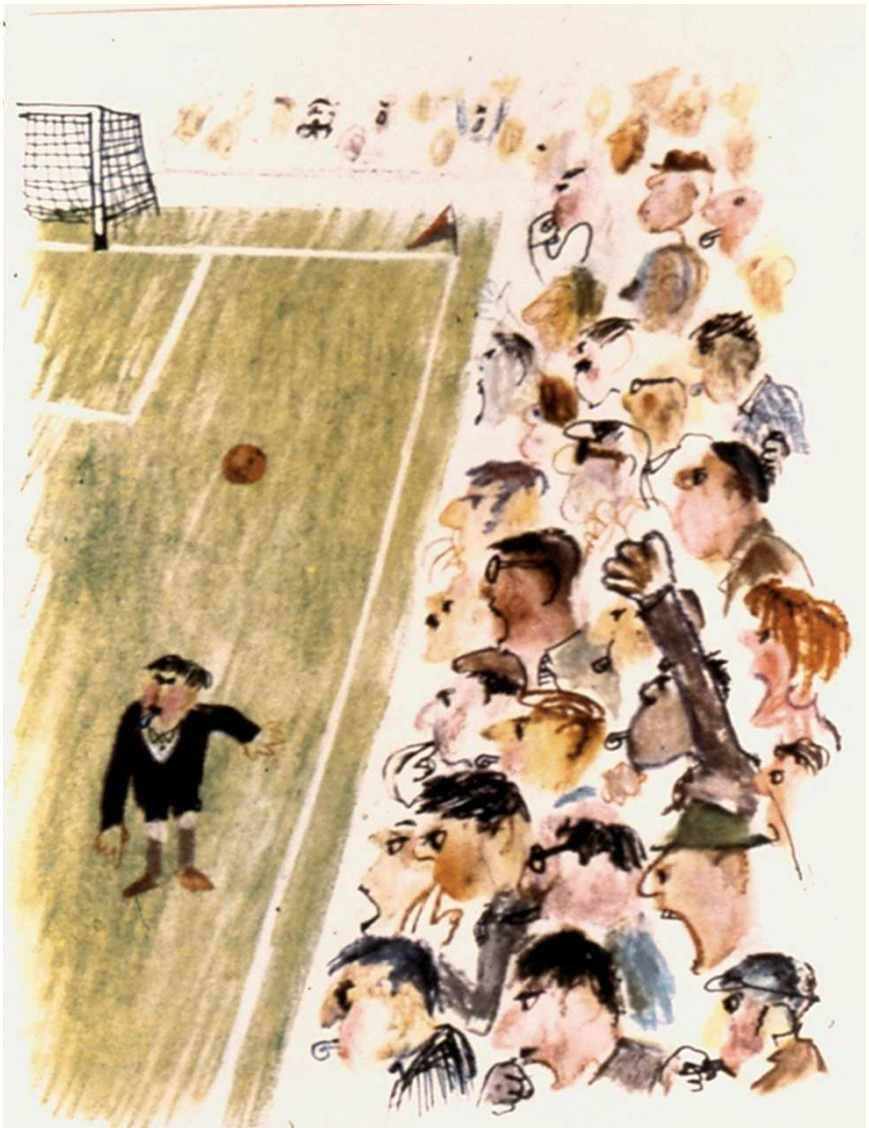
ria Espinás. El seu repetit propòsit de deixar l'anomenada "facècia quotidiana" que l'afeixugava va reaparèixer, i això, unit, sembla, a uns problemes econòmics, va motivar que deixés l'*Avui*. L'últim acudit, en el qual s'acomiajava dels lectors del diari amb un expressiu "ADEUSSIAU", sortí el 22 de febrer de 1987. Finalment la activitat de periodis-

ta humorístic acabà en 1989, després d'uns mesos d'estada al *Diari de Barcelona*, que havia recuperat el seu nom autèntic. I Cesc va dedicar-se casi totalment a la seva motivació i vocació artística: *la pintura*.

Durant tots els anys de la seva activitat periodística d'actualitat, Cesc mai va deixar la pintura. En la seva primera exposició hi figuraven diferents dibuixos aquarellats, i en moltes de les presentades posteriorment s'exposaven pintures. En 1967 va guanyar el premi extraordinari de l'Ajuntament de Barcelona en la Primera Bienal Internacional del Deporte en las Bellas Artes, amb una pintura titulada *El partit*. En la pintura continuava recorrent a les mateixes temàtiques del dibuix, encara que no es pot qualificar en Cesc com un dibuixant que pinta, sinó que es tracte d'un veritable pintor. És un pintor de crítica social que introdueix en la pintura el protagonisme de l'home del carrer i la importància dels fets quotidians convertits en categoria. Són pintures de pinzellada simple, amb un color de fons que en el moment de treballar els personatges aporta la força del color, la matèria i la textura. Utilitza l'oli, els guaixos i els acrílics.

En un altre terreny que potser ell no valorava prou, des dels anys cinquanta utilitzava la tècnica del gravat, amb aiguaforça que eren la versió gràfica de les seves il·lustracions; van tenir anys de fama les series de nades on el paleta, el captaire o grups de nens son protagonistes tristos i tendres alhora, sota la llum dels estels de Nadal. La punta seca sobre zinc era la seva tècnica preferida, perquè li permetia dibuixar directament amb una eina incisiva com un llapis, arribant de ple fins els personatges. Ha treballat també en l'aiguatinta i reïnes, en lino gravats i en la litografia. Son molts els cartells realitzats per Cesc amb finalitats publicitàries no sempre comercials, a

Figura 13

partir de dibuixos reproduïts fotomecànicament.

Creiem important recordar 2 revistes catalanes històriques com son *Serra d'Or* i *Cavall Fort*, en las quals Cesc tingué fins l'últim moment una llarga tradició de col·laboració. A *Serra d'Or* publicava mensualment un dibuix, que generalment era d'ambient social; a l'exemplar del mes d'octubre, sabent-se greument malalt, no fa l'acudit habitual i en el seu lloc s'acomia de forma sen-

zilla i clara amb una abraçada i un "gràcies per tot". A *Cavall Fort* hi va treballar des de 1961, any de la seva creació, amb dibuixos interiors i portades. Explica que "en aquella època tots els meus dibuixos eren en blanc i negre, la portada número 5 la vaig fer en color. Em va fer molta il·lusió i em va agradar molt". Últimament dibuixava una portada a l'estiu i una a l'hivern per Nadal, i la corresponent al desembre de 2006 (un nen estirant amb un corda un estel nada-

lenc) ha estat l'última realitzada per en Cesc.

A l'iniciar aquest article hem insinuat que ens proposàvem escriure uns paràgrafs dedicats a l'esport, un aspecte de l'activitat de Cesc que no havia estat referenciat directament en cap dels treballs consultats. En principi creïem que Cesc no tenia especial interès per aquesta activitat, encara que tampoc hem trobat arguments contraris a aquesta afirmació. Sí que existeixen proves de que posseïa una arrelat barcelonisme, possiblement més que pel joc, pel que aquest concepte patriòtic representava. Des de bon principi, durant els primers anys setanta, varem estar vinculats ideològicament i econòmicament amb Premsa Catalana. Hem viscut l'*Avui* des de la "diada" de 1976 fins avui. Van ser uns anys difícils: transició política, Generalitat, Govern Català, discrepàncies idiomàtiques, eleccions continuades, etc. Recordem que els acudits d'en Cesc sortien aleshores en primera pàgina i que reflectien els fets més importants ocorreguts en la jornada. Tot això ens va portar a col·leccionar la totalitat del acudits d'en Cesc apareguts en el diari, en el curs dels anys en els quals col·laborà amb l'*Avui* (més de 3.000). L'acurada contemplació de la col·lecció ens ha permès identificar uns vuitanta acudits de caire esportiu. Curiosament el primer acudit d'aquesta temàtica no va publicar-lo fins el mes de febrer de 1977; un descarat arbitratge contra el Barça, durant el qual va estar expulsat del camp el mític Johan Cruïff, va motivar una airada i violenta reacció de protesta sociopolítica, que va ser capçalera de tots els diaris. El Barcelona i el futbol són els temes més repetits (37 de futbol, dels quals 21 pertanyen al Barça). Altres temes sempre d'actualitat són el Campionat del Món de Futbol de 1982, l'Olim-

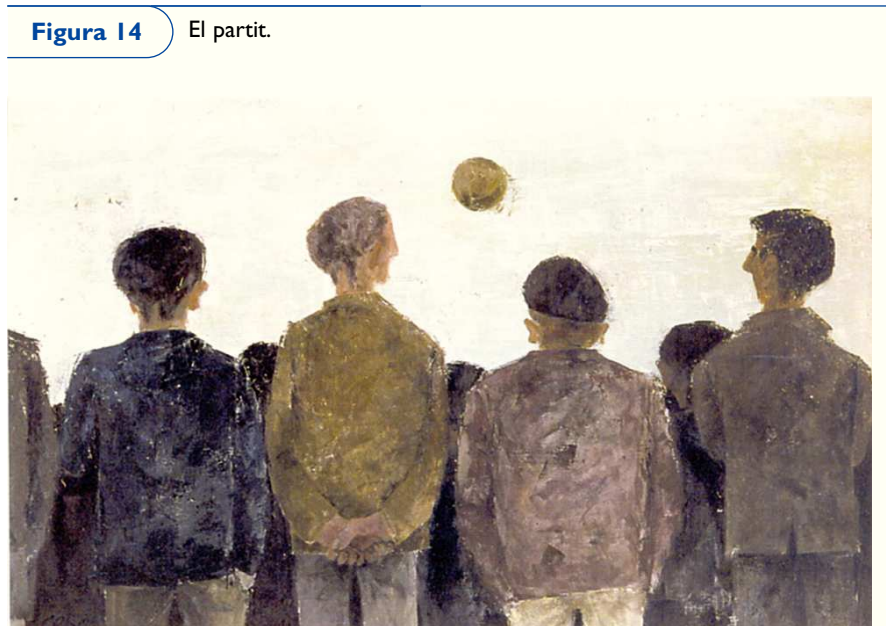
pisme fins la concessió dels Jocs Olímpics del 92, el Campionat d'Europa de bàsquet, hoquei, atletisme, vela i muntanyisme. Els anys vuitanta són els més prolífics en matèries esportives. A part d'aquests dibuixos de la col·laboració diària dedicats al sport, han arribat al nostre coneixement altres procedents de diferents publicacions, alguns en color i en distintes tècniques més properes a la pintura.

El dibuixos d'en Cesc han estat recopilats en diversos llibres. Entre d'altres, *La Costa Brava*, *Gargots*, *Tics del país*, *Els captaires d'en Cesc*, *Desarrollo & Desarrollados SA*, *No som res*, *Arriba Spain*, *La vida en broma*, etc. A més, havia fet llibres amb Josep Maria Espinàs i Ricard Giralt-Miracle (*Guia de ciutadans anònims*, amb pròleg de Daniel Giralt Miracle) i amb Josep Maria Huertas Claveria (*La poesia prohibida d'en Cesc: vint-i-vuit anys de país i censura*).

És incomptable el nombre d'exposicions en las que va participar en Cesc en el transcurs de la seva vida, en les galeries més destacades de Catalunya. Cal mencionar especialment les anomenades *Una Historia d'un País*, organitzada el 1986 per la Caixa de Catalunya, i l'exposició antològica *Consciència Gràfica d'un País. De l'acudit Periodistic a la pintura*, celebrada en el Palau de la Virreina i organitzada el 2001 pel Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona.

Cesc, afirma Josep Maria Cadena, "va agrair els honors que li feien, però mai va caure en l'autocomplaença". Van estar moltes les distincions rebudes durant la seva vida, començant per l'important premi de dibuix Ynglada-Guillot (1961); el premi de dibuix de l'exposició *El Deporte en las Bellas Artes* (1965) per l'obra *Interior esquerra*; el Premi Extraordinari de l'Ajuntament de Barcelona en la Primera Bienal Internacional del Deporte en las Bellas Artes

Figura 14 El partit.

(1965) per l'obra *El partit*; premi Ciutat de Barcelona de Dibuix (1970); premi de gravat de l'Exposició Nacional de Arte Contemporáneo (1971); Creu de Sant Jordi de la Generalitat de Catalunya (1995); premi d'honor Gato Perich per la seva trajectòria d'obres d'humor (1997); membre numerari de la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi (1999).

L'enterrament d'en Cesc fou una clara mostra de l'estimació que sentia Catalunya per l'artista. Entre els centenars d'assistents al acte, volem resumir el que pensava en aquells difícils moments aquell que possiblement millor el coneixia, en Josep Maria Espinàs: "Hem compartit moltes coses amb en Cesc des que ell feia un dibuix i jo un article cada dia en el diari *Avui*, durant anys i anys". "El recordo com una persona cordial i respectuosa, amb la que tenia una relació casi de germans i amb qui compartia la mateixa visió de retrat psicològic de la societat." "Compartíem també la capacitat de retratar amb ironia la realitat social." "La postguerra fou dibuixada per Cesc [...] i a través dels seus dibuixos

s'expliquen els problemes de llavors." "Era un home de caràcter molt tímid i educat." "Era un artista sense pretensions, perquè era un inconformista." A *Cavall Fort* diuen: "El recordarem no solament per la seva obra, sinó per la seva manera de ser, per la seva gran humanitat, la seva senzillesa i la seva amabilitat".

No volem acabar sense explicar una anècdota molt infantil, que coneixem de primera mà. Tres nenes molt jovenetes varen anar a veure en Cesc. "Déu vos guard! Som set germans, i la nostra mare, que és violoncel·lista, es una gran admiradora de vos. Avui fa quaranta anys. I voldríem regalar-li un dibuix vostre." "El faré." "Que ens costarà?" "Quant teniu?" "Mil pessetes" "Quina casualitat, es justament el que val!" I va fer-lo preciós i de gran format. En dues finestres es veuen la mare amb el violoncel i els set nanos. Així era en Cesc.

Cesc

Bibliografia

Molas J. Cesc: una història d'un país. Barcelona: Fundació Caixa de Barcelona; 1986.

Giralt-Miracle D. CESC. Barcelona: Catàleg Galeria Eude; 1999.

Cadena JM, Uberquoi M-C, Vélez P, Huertas JM, Miralles F, Martínez Pedrero C, Frias García F. Consciència gràfica d'un país. De l'acudit periodístic a la pintura. Institut de Cultura. Ajuntament de Barcelona: Electa; 2001.